

Ennek a dokumentumnak nem az a célja, hogy felolvasd. Azért készítettük, hogy segítségével és a hozzá tartozó diasorozat levetítésével saját előadást állíthass össze. A kapcsos zárójelbe tett számok az adott szöveghez tartozó dia számát tartalmazzák. Szolgálatodhoz sok sikert kívánnak az Apológia Kutatóközpont munkatársai.

Hogyan lett könyvvé az Újszövetség?

Bevezetés [2]

Ha az átlagembert megkérdezzük arról, hogy véleménye szerint hiteles-e az Újszövetség, valószínűleg elutasító választ kapunk. A válasz mögött pedig ez a gondolat áll: „Biztosan kihagyták azokat, amik nem illettek az Egyház elképzelésébe!”

A mai alkalommal arra keressük a választ, hogy hogyan lett egy könyvvé az Újszövetség, azaz szeretnénk egy kicsit bekukucskálni abba a vélt „történelmi alagútba”, amelyben az Egyház sokak szerint manipulálta a könyvek kiválasztását.

Alapfogalmak [3, 4]

Először definiáljunk néhány fogalmat. A *kánon* szó egy héberből kifejezésből ered, eredetileg *mérővesszőt* jelentett, azt a pálcát, mellyel például a kőművesek is mérték. A mai teológusok szóhasználatában a kánon a *hitéletben mértékadó* szövegek gyűjteménye. (A zenében is ismert fogalom a kánon, ott olyan zeneművet jelöl, melyben a többszólamúság úgy alakul ki, hogy ugyanazon dallam eltérő időben szólal meg a különböző szólamokban.)

Egy másik teológia műszó: *ihletett* (katolikus szóhasználat szerint: sugalmazott) [5]. Ez a kifejezés azt jelenti, hogy egy adott gondolatnak nem ember, hanem Isten a szerzője, Ő az, aki magát a gondolatot elindította (és az akár prófétai szóban, látomásban, álomban – esetleg cselekedetben nyilvánul meg). Két igeverset szoktak ezzel kapcsolatban említeni:

„A teljes Írás Istentől *ihletett*, és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre; hogy tökéletes legyen az Isten embere, minden jó cselekedetre felkészített.”

(2Tim 3:16-17)

„Ezért egészen bizonyosnak tartjuk a prófétai beszédet, amelyre jól teszitek, ha mint sötét helyen világító lámpásra figyeltek, amíg felragyog a nap, és felkel a hajnalcsillag szívetekben. Mindenekelőtt tudnotok kell, hogy az Írás egyetlen prófécija sem ered önkényes magyarázatból, mert sohasem ember akaratából származott a prófécia, hanem a Szentlélektől indítatva szólaltak meg az Istentől küldött emberek.”

(2Pt 1:19-21)

Magát a folyamatot nehéz pontosan leírni. Ha az *ihletett* szó görög megfelelőjét szó szerint fordítjuk magyarra, akkor az „Istentől lehelt” kifejezést kapjuk. Ha ezt a képet tovább gon-

doljuk, az is kiderül: ahogy egy adott hang képzéséhez nem elég a tüdönkből a levegőt kiáramoltatni, hanem szükség van a hangszálainkra, a szájüregünkre stb, hogy érthető beszéd legyen belőle, ugyanúgy a próféta szó esetében is egyaránt szükség van ennek isteni és emberi (próféta) oldalára.

A prófeta az a személy, aki „hallja” ezeket az isteni üzeneteket, és közvetíti azt a hívó felé. Tulajdonképpen Isten szól a prófétán keresztül.

Kérdés: *Ha Isten szól egy prófeta által, az minden esetben egyetemes (mindenkire kötelező érvényű) is?*

A válasz: természetesen *nem*. [6] Léteznek olyan ihletett kijelentések, amelyek nem egyetemesek. A két kijelentési kör egymáshoz való viszonyát próbáltam érzékeltetni a dián: az ihletett kijelentéseknek csupán egy része lesz egyetemes. A protestáns teológiai terminustól némiképpen eltérő módon szeretnék bevezetni két fogalmat, melyek segítségével jól tisztázhatóak az Újszövetség összegyűjtésével kapcsolatos nézeteltérések. Az egyik ilyen fogalom, a *kanonikus*: azok az ihletett kijelentések tartoznak ide, amelyek egyben egyetemesek (mindenkihez szólnak) is. A teológiákon használt *kanonizált* kifejezést itt abban az értelemben használom, hogy az adott iratot egy adott egyházi listára felvették.

Kérdés: *Hogyan ismeri fel az Egyház a kanonizálandó (listába helyezendő) iratokat? Másképp fogalmazva: honnan tudja az Egyház, hogy mely iratok tartoznak az Újszövetséghez, és melyek nem?*

A kanonizáció alapkérdéseit elemezve a bevezetéstani könyvek általában a következő három alapkérdést jelölik meg, mint amelyek alapján eldönthető egy iratról, hogy kanonikus-e:

- Visszavezethető-e az irat egy apostolra vagy apostoli tanítványra?
- Használták-e gyülekezeti istentiszteleteken?
- Nem áll-e ellentétben az apostoli tanítással?

Az utolsó kérdésre külön felhívnom a figyelmet: még ha egy apostol tanítana is eretnekséget, az Egyház akkor sem követné, hiszen nem fogadja azt el, ha ellentétben áll az apostoli alaptanítással.

A dián szereplő halmazok jól mutatják azt, hogy elvileg lehetséges egy listába helyezni bizonyos könyveket, ettől azonban még nem lesznek kanonikusak!

A kanonizáció folyamata [8]

A kanonizáció történetét azért fontos megértenünk, mert ezzel válaszolhatunk azokra a kételyekre, amik a Bibliával (és az Újszövetséggel) kapcsolatban a közgondolkodásban él-

nek. Talán triviálisnak hat, de kezdjük ezzel: a kanonikus iratoknak először meg kellett születniük [9]. A dián látható keletkezési dátumok nem a mai tudományos álláspontot, hanem a konzervatív megközelítésű datálást mutatják. E szerint az Újszövetség könyvei mind az 1. században keletkeztek, néhány évtizeddel Jézus kereszthalála és feltámadása után. A lista sorrendje nem a szokványos beosztású, hanem időrendiséget követ.

Ha végignézzük a szerzők listáját, az Újszövetség könyveinél egyértelműen visszavezethetjük valamelyik apostolra van annak tanítványára. (Ez még Zsidókhöz írt levél névtelen szerzőjénél is igaz, ugyanis az egyházi hagyomány abban sohasem vitázott, hogy valóban tanítvány-e a szerző, sőt a páli kapcsolatra is rámutatott, csak a kérdés az volt, hogy Pál melyik tanítványáról lehet itt szó.)

A történet második fontos pontja, hogy ezek az iratok elterjedtek. [10] Ma, a világháló korában és az egyéb tömegkommunikációs eszközök korában természetesnek vesszük, hogy a világ egyik pontjáról a másik pontjára pillanatok alatt eljut valami. Az Újszövetség idejében, és az azt követő évszázadokban ez egyáltalán nem volt így. Ha például a gyülekezeti levelek lehetséges történetébe gondolunk bele, akkor nyilvánvaló, hogy a szerző egy példányban küldte el a levelet egy adott gyülekezetnek (vagy ha körlevél volt, akkor persze lehetett több példány is). Idő kellett hozzá, hogy ezek a levelek másolatokon keresztül mind nagyobb és nagyobb területeken terjedhessenek el.

A korai egyházatyák idézéseiből és hivatkozásaiból tudjuk, hogy az Újszövetség könyvei a második században elterjedtek. Néhány konkrét példa:

- 95: Római Kelemen: Mt, Rm, Zsid
- 140: Hermász Pásztora: Jak
- 140: Jusztinosz: Mt, Mk, Lk, ApCsel, Pál levelei (Filem nem)
- 150: Polükarposz: Mt, Lk, Pál gyül. levelei
- 170: Ireneaus: Mt-Apcs, Pál levelei (Filem nem!), Zsid, 1Pt, 1-2Jn, Júd, Jel

Az elterjedés után kerülhettek egyáltalán abba a helyzetbe, hogy bizonyos listákra bekerüljenek. [11] Érdekes módon az első fennmaradt listát nem is egy ortodox tanítást képviselő személy, hanem az eretnek Markion állította össze 140 körül. Őt szélsőséges nézőpontja miatt 144-ben kizárták az Egyházból. Azt tanította, hogy az Ószövetség Istene nem a kereszténység Istene. Ráadásul magát a kereszténység alapjait is „zsidótlantani” szerette volna: elutasította az összes zsidó szerzőtől származó iratot (csak Lukács evangéliuma maradhatott), és Pál leveleiből is csak azokat tartotta meg, amelyekben Pál erőteljes szavakkal ostromozta a judaizáló/törvénykező viselkedést és gondolkodásmódot. Ezen a háttéren születik meg tehát az első általunk is ismert kánonlista, amely valóban válogat – de nem fejezi ki az Egyház tanítását.

A második fennmaradt korai kánonlista az ún. Muratori kánontöredék. Ez a töredék nem a szerzőjéről, hanem a megtalálójáról lett elnevezve. Maga a töredék majdnem a teljes Újszövetséget felsorolja, hiányzik belőle néhány egyetemes levél: Zsid, Jak, 1-2Pt.

Nagyot ugrunk az időben: Athanisziosz püspök 367-ben fogalmazta meg körlevelét, amelyben felsorolja, hogy mely könyvek használandók istentiszteleti felolvasás céljára. Ebben a 4. századi körlevélben a püspök azokat a könyveket sorolja fel, amiket ma is az Újszövetségben találunk.

A közvélekedéssel ellentétben [12] nem a zsinati határozatokban határozták meg a Biblia könyveit, ott csak lezárták az előző két évszázad vitáját. Legelőször talán a 325-ös niceai zsinatot kell említenem, amelyről az a hír járja, hogy itt Nagy Konstantin személyesen határozta meg, mely könyvek kerüljenek a Bibliába, és melyek ne. A helyzet viszont az, hogy ezzel a kérdéssel sem a zsinat, sem a császár nem foglalkozott. Ami mégis Konstantinhoz köti a Bibliát: ő volt az, aki a háborúskodások lezárulása után állami pénzen 50 példányt rendelt meg az Egyház javára. (Hogy mi kerüljön bele – ez végképp nem volt fontos számára. A Bibliákra azért volt szükség, mert két évtizeddel korábban, a keresztényüldözések idején be kellett szolgáltatni megsemmisítésre a keresztény iratokat, így érthetően minden példány hatalmas kincs volt az Egyház számára.)

Három zsinat merül fel a vita lezárása tekintetében:

- 363: *Laodicea*. Itt arról beszéltek, hogy mely könyveket ne használják istentiszteleti célra.
- 397: *Karthágó*: az Újszövetség 27 könyvét jelöli meg istentiszteleti célra alkalmas könyvként.
- 419: *Hippo*: Lényegében a karthágói döntést erősítették meg.

Még egyszer áttekintve a kanonizáció kronológiáját [13]:

- Az első században megszülettek a kanonikus iratok.
- A második században széles körben elterjedtek, ismertté váltak.
- Egyházi döntésektől függetlenül különféle listákba kerültek (és vitatkoztak róluk).
- A zsinati határozatok a 4. század végére, 5. század elejére tesznek pontot a kérdésre.

Ha megvizsgáljuk a vitát közelebbről, akkor a következőket látjuk [14]:

- Az Újszövetség 27 könyvéből 20 könyve soha, sehol sem volt vitatott.
- 7 kanonikus könyv kapcsán merültek fel kérdések, nem mindenhol használták.
- 7 nem kanonikus könyvet használtak bizonyos helyeken.
- Az ókeresztény írók művei, és a fel nem sorolt apokrifek sohasem képezték a kanonlisták részét.

A felmerült kérdések a 7 kanonikus könyv kapcsán: a *Zsid* szerzője nem egyértelműen azonosítható (bár a hagyomány Pál tanítványait nevezi meg szerzőként); *2Jn* és *3Jn* személyes levelek, ezért nem terjedtek el és nem voltak általánosan ismertek; *Júd* és *2Pt* hason-

ló témát és példákat hoz, itt kérdéses volt, hogy ki használta forrásként a másikat, valamint az apokrif Énok könyvének idézése; *Jak* feltételezett ellentmondása Pál tanításának (hit és cselekedetek viszonya); *Jel* rossz görögsége miatt volt elutasítva a keleti keresztények között.

A kánonból kimaradtak [15]

...de majdnem bekerültek [16]. Ezekről a könyvekről nagy általánosságban azt lehet elmondani, hogy ami fennmaradt belőlük, nincs ellentétben az ortodox nézőponttal.

- *Didakhé* – tkp. teljesen ortodox nézőpontú.
- *1Kelemen* – tkp. teljesen ortodox nézőpontú. Legendás elem: a fönixmadár átváltozása, mint Krisztus feltámadásának képe.
- *Barnabás levél* – tkp. ortodox. Antijudaista szélsőség érződik benne.
- *Hermász pásztor* – tkp. ortodox. Több rétegből álló mű, 90-150 között szerkesztéseken ment keresztül. Időnként aszketikusan szélsőséges.
- *Péter apokalipszise* – csak töredék maradt fent. Gnosztikus hatás érezhető rajta.
- *Héber evangélium* – 14 töredék maradt fenn belőle, különféle szerzőktől (főként alexandriai Kelemen és Jeromos). Nem lehet tudni, hogy pontosan mit értenek ez alatt a cím alatt, egyesek szerint Mt ev-nak az arámi targumát, nem egy külön iratot. Részlet: Origenésznél: „Az imént megragadott engem az én anyám, a Szentlélek, egyetlen hajszálamnál fogva, s átvitt engem a nagy hegyre, a Táborra...” Vö: Ez 8:3
- *Pál alexandriai és laodiceai levele* – csak későbbi hamisítványok maradtak fenn. A laodiceai levél egyes tudósok szerint ugyanaz, mint amit ma az Ef-nak ismerünk.

Amelyek sohasem kerültek be [17]

Az iratok másik hatalmas csoportját képviselik azok az apokrif iratok, amelyek sohasem kerültek be a kánonba. Az *apokrif* szó azt jelenti: rejtett. És ami miatt rejtett: istentiszteleti használatra alkalmatlannak találták.

Az újszövetségi apokrifeket, műfaji szempontból a kanonikus iratokat utánozzák: evangéliumok, cselekedetek, levelek, apokalipszisek.¹ Felmerül a kérdés: miért pont ezek? Azért, mert azok már léteztek és nagy tekintélynek örvendtek, így hát ezekben az (akkoriban egyébként előszeretettel használt) műfajokba csomagolva, sokszor ismert neveknek tulajdonítva próbálták meg „eladni” saját történetüket/teológiájukat.

Apokrif evangéliumok [18] egyik csoportját az ún. *kiegészítő evangéliumok* alkotják. Ezek vagy Jézus születésével/gyermekségével kapcsolatos extra információkat kívánnak közölni, vagy a passiótörténetet valaki másnak a szemszögéből újra leírni. A kiegészítő evangéliumok témaválasztása arról tanúskodik, hogy már nem az első századi Palesztina

¹ Kisebbrészben testamentumok is voltak, amik a kor zsidó irodalmának igen népszerű műfaja volt.

kulturális közegébe ágyazva születtek meg. Miért? Az evangéliumokban megtaláljuk mindazokat a momentumokat, melyek az akkori zsidó ember számára jelentőséggel bírtak (születés, körülmetélés, nagykorúság elérése, szolgálat kezdete). Azok számára tehát az evangéliumok nem szorulnak kiegészítésre, csak azok számára tűnhetnek hiányosnak, akik nem abban a kultúrában éltek.

A gnosztikus evangéliumok ezzel szemben teljesen eltérő céllal írtak meg. Céljuk a gnoszticizmus tanítását keresztény szóhasználatával, keresztények számára elfogadhatónak tűnően elmondani. A gnoszticizmus tanítása azonban nem mosható össze a keresztény tanítással anélkül, hogy az evangélium csorbát ne szenvedjen, és különösen furcsa megközelítés a gnoszticizmust a kereszténység egy alternatív irányzataként feltüntetni. A *keresztény gnoszticizmus* kifejezés ezért éppúgy meglehetősen faramuci szóösszetétel számomra, mint pl. a keresztény footballhuliganizmus. (A jelzett szó az erősebb!)

Néhány részlet ezekből az apokrif evangéliumokból (érdemes őket egy kicsit elemezni is):

Jakab prótoevangéliuma :

„Hatodik hónapjába lépett már [ti. Mária terhessége], amikor építkezéseiről egyszer csak megérkezett József. Mihelyt belépett a házba, tüstént észrevette, hogy Mária terhes. És József verte a fejét, levetette magát a földre, s zsákszöveten jajgatott és kesergett...

József felkászálódott a zsákszövevről, behívta Máriát és felelősségre vonta:

– Te, akit Isten vett a gondjaiba, mit tettél? Elfeledkeztél a te Uradról és Istenedről...? Miért alacsonyítottad le a lelkedet, noha a szentek szentjében nevelkedtél, noha elededet egy anygaltól kaptad?

Mária keserű könnyekre fakadt, úgy bizonygatta:

– Én tiszta vagyok, és férfit nem ismerek!

– Akkor hát honnan van a hasadban ez a magzat? – faggatta József.

– Olyan igaz, mint ahogy az én Uram és Istenem él – fogadkozott Mária –, nem tudom, honnan került belém!”

(XIII. 1-3)

Tamásnak, a zsidó filozófusnak a beszámolója az Úr gyermekkoráról

„Amikor ez a gyermek Jézus ötéves lett, egy patak gázlójánál játszott, és a folyó vizet kis gödrökbe gyűjtötte, és tüstént tisztává is tette, mindezt pedig egyetlen szavával parancsolta meg a vizeknek. És miután puha sarat készített, abból tizenkét verebet formált. De szombat volt, amikor ezeket készítette. Volt pedig ott sok más gyerek is, akik együtt játszottak vele.

Látva pedig egy zsidó, hogy miket művelt Jézus szombaton játék közben, azonnal elment, s jelentette apjának Józsefnek: – Íme a fiad ott van a pataknál, és az agyagot kezébe véve abból tizenkét madarat formált, és megszenteltelítette a szombatot.

József pedig arra a helyre sietett, és amikor meglátta őt, így kiáltott rá: – Miért cselekszel szombaton olyasmiket, amiket nem szabad megtenni? Jézus pedig összecsapta a tenyerét, és rákiáltott a verebekre: – Távozzatok! A verebek pedig szárnyra keltek, és csi-

ripelve elrepültek.”

(II. rész)

„Ezután ismét átment a falun, és egy rohanó gyermek a vállának ütközött. Ekkor Jézus elkéservedve ezt mondta neki: – Nem fogsz tovább menni az utadon! Az tehát azon nyomban összeesett és meghalt. Amikor pedig néhányan meglátták, mi történt, így szóltak: – Honnét származik ez a gyermek, hogy minden szava megvalósult tett?

Akkor elmentek Józsefhez a meghalt gyermek szülei, és szemére vetették: – Mivel ilyen fiad van, nem lakhatsz velünk a faluban! Vagy pedig tanítsd meg őt, hogy áldjon és ne átkozzon, mert megöli gyermekeinket!

És magához szólította József a gyermeket négyszemközt. Megintette őt, és így szólt hozzá: – Miért cselekszel ilyeneket, hogy ezek szenvedjenek, meggyűlöljenek minket és elüldözzenek? Jézus azt válaszolta: – Én tudom, hogy ezek a szavaid nem a tied, mégis hallgatni fogok a te kedvedért. Ők azonban csak viseljék büntetésüket. Azok is tüstént megvakultak, akik bepanaszolták.

Akik látták ezt, nagyon megijedtek és kétségbe estek. Azt mondogatták róla, minden szó, akár jó, akár rossz, tetté vált és csodává lett. József pedig látva, hogy Jézus ilyeneket cselekedett, felkelt, megfogta a fülét, és nagyon meghúzta.”

(IV-V. rész)

Apokrif cselekedetek [19]: Az Apostolok cselekedetei mintájára készült iratok, amelyek szintén azzal a céllal készültek, hogy az ApCsel vélt hiányosságait pótolják, illetve más apostoli tekintély neve mögé rejtőzve „adják el” a tanítást. Egy részlet *János cselekedeteiből* (itt Jézus beszél – szintén gnosztikus hatásra utal, hogy Jézus halála mint megjátszott esemény szerepel benne):

„Semmit sem szenvedtem el abból, amit velem kapcsolatban mondani fognak. Sőt, azt akarom, hogy a szenvedést is, amit táncolva bemutattam neked és a többieknek, misztériumnak nevezzék. Mert, hogy ki vagy, azt látod, megmutattam neked. Azt viszont, hogy én ki vagyok, egyedül én tudom, más senki. Engedd, hogy birtokoljam azt, ami az enyém. Ami pedig a tiéd, azt rajtam keresztül lásd. Engem azonban igazán meglátni – amint mondtam – lehetetlen, kivéve, ha azért vagy képes megismerni engem, mert velem rokon természetű vagy. Hallod azt, hogy szenvedtem, pedig nem szenvedtem. Azt is, hogy nem szenvedtem, pedig szenvedtem. Hogy átszúrtak, pedig nem dőftek belém, azt is, hogy fára függesztettek, pedig nem függesztettek fára. Hallani fogsz a belőlem kifolyó vérről, pedig nem folyt ki a vér belőlem. Egyszerűen: nem az én szenvedésem volt mindaz, amit amazok beszélnek rólam, de azt, amiről nem beszélnek, valóban elszenvedtem. S hogy ezek mik, azt megsejtetem veled, mert tudom, hogy te meg fogod érteni. Ismerj fel tehát úgy, hogy én vagyok az Ige foglyul ejtése, az Ige megsebzése, az Ige vére, az Ige sebe, az Ige megfeszítése, az Ige szenvedése, az Ige átdöfése, az Ige halála. És most az emberről is beszélek. Elsőként tehát az Igét ismerd meg, azután az Urat fogod megismerni, harmadjára pedig az embert és azt, amit elszenvedett.”

(János cselekedetei 101. rész)

Az apokrif levelek [20] olyan szereplők levelei, akiknek a neve szintén ismerősen csenghet – bár a tartalma meglehetősen kérdőjeles. Egy részlet: *Levél az égből, avagy Isten Rómába leküldött rendelete*:

„Azt mondom nektek: ne dolgozzatok az Úr szent napján, hanem gyertek el feleségeitekkel és gyermekeitekkel együtt a templomba, ahol feloldozlak titeket a hat nap bűnei alól, amelyeket gonosz tetteitekkel követtetek el!

Nem tudjátok, esztelenek, hogy ha nem nyitom meg az ég zuhatagait, és nem adok esőt, aratásotok sem lesz, amivel dicsekedhetnétek?

Mondom nektek, gonoszok, hogy ki tudnám szárítani a tengert és a forrásokat, el tudom törölni a világot, és még egy hajszál sem marad el fejetekből.

Ha nem hisztek, esztelenek, hová akartok futni előlem?

Senki sem ismeri azt, hogy hogyan foglal elpusztítani titeket szent napom miatt.

Azért adtam nektek ezt a levelet, hogy megőrizzétek és dicsőítsétek benne az én szent nevemet. Ismeretes, hogy az összes keresztény, köztük ti is, nem tiszteli teljes mértékben az Úr szent napját. Feneketlen mélységet nyitok meg szemeitek előtt, a megtérő bűnösöket viszont megmentem.

Nem tudjátok, ti könnyörtelenek, hogyha nem adok esőt, nem fogtok boldogulni?

Kenyérrel és borral töltöttelek el benneteket, gyümölcsstermővé tettem a fáitokat, de újra kiszáritóm őket, ha nem tisztelitek az Úr szent napját; felnyílnak az ég nyílásai és elpusztítom a városotokat a földekkel együtt.

Ha nem tértek meg, esztelenek, hová akartok elmenekülni szemeim elől?

Átkozott az az ember, aki a szombati nap kilencedik órájától hétfő hajnalig bármilyen munkába belefog, mert a pokol tüzét őrzi házában.

Hol akartok elbújni, ha nem tisztelitek az Úr szent napját? A levegőben, a földön, a tengeren vagy a vizek mélyén? Mindezek hatalmam alatt állnak: még egy hajszál sem szökhet meg kezeim közül.

Ha valaki ostobaságában azt állítja, hogy ezt a levelet nem a mi Urunk, Jézus Krisztus írta, hanem emberi kéz műve, átok lesz annak osztályrésze és az örök tűz pokla.

Végül az utolsó csoport az **apokrif apokalipszisek** [21]. Ebből is egy részlet: *Pál apostol látomása* (vö. 2Kor 12:1b-5).

„Rátérek a látomásokra és az Úr kinyilatkoztatásaira. Tudok egy emberről Krisztusban, aki tizennégy évvel ezelőtt – testben-e, nem tudom, testen kívül-e, nem tudom, csak az Isten tudja – elragadtatott a harmadik évig. És tudom, hogy ez az ember – testben-e vagy testen kívül, nem tudom, csak az Isten tudja – elragadtatott a Paradicsomba, és titokzatos szavakat hallott, amelyeket embernek nem szabad kimondani. Ilyen dolgokkal dicsekszem, de magammal nem dicsekszem, hacsak gyöngeségeimmel nem...

Ismét betekintettem a tűzfolyóba, és ott láttam, hogy az alvilági angyalok egy embert fojtogatnak, s a kezükben háromágú szigony volt, s azzal átdöfték az öreg beleit. És megkérdeztem az angyalt és mondtam: Uram, ki ez az öreg, akit ennyire kínoznak? És az angyal válaszolva ezt mondta nekem: Az, akit látsz, pap volt, aki rosszul végezte szolgálatát. Bár eszem-iszom és parázna volt, mégis bemutatta az áldozatot Istennek az ő szent oltáránál.

Nem messzi láttam egy másik öreget, akit négy haragos angyal futva hozott nagy sietve, és lemerítették őt a tűzfolyóba egészen a térdéig, majd kövekkel dobálták, s úgy megsebesítették az arcát, mint a vihar. És nem engedték meg neki, hogy ezt mondhasa: Irgalmazz nekem. És megkérdeztem az angyalt és mondta nekem: Ez, akit látsz, püspök volt, de rosszul töltötte be püspöki hivatását. Bár nagy nevet kapott, nem öltötte magára annak a szentségét, aki adta neki a nevet egész életére, mert nem hozott igazságos ítéletet, és nem irgalmazott az özvegyeknek és az árváknak. Most azonban megfizettek neki gonoszsága és cselekedetei szerint.

És egy másik embert is láttam, aki térdig a tűzfolyóban állt. Véres kezeit kiterjesztve tartotta, szájából és orrlyukaiból férgek másztak elő. És sóhajtozott és sírt és kiáltozva mondta: Irgalmazz nekem, mert engem jobban kínoznak, mint a többieket, akik ebben a büntetésben részesülnek. És megkérdeztem, ki ez, Uram? És ezt mondta nekem: Ez, akit látsz, diakónus volt, és megette az áldozati ajándékokat és paráználkodott, és igaz cselekedete nem volt Isten színe előtt. Ezért szüntelen bűnhődik ezzel a büntetéssel.

(Pál apostol látomása – bevezető és 34-36. részek)

Talán ismerős gondolatok? Dante: Isteni színjáték! Ez az irat sokkal inkább áll rokonságban a középkori gondolkodásmóddal, mint az Újszövetséggel.

Mielőtt újra összefoglalnánk [22] az előadás gondolatmenetét, foglaljuk össze az Újszövetségbe be nem került könyvekkel kapcsolatos tanulságokat!

- A vitatott, nem kanonikus iratok esetében általában ortodox tanítással találkozunk, azonban az ebben szereplő tanítás valószínűleg nem egyetemes.
- Az apokrif iratok nem voltak vitatottak, egyértelműen elutasították őket. Azért lettek „rejtettek”, apokrifek, mert otthon használták, nem istentiszteleten.
- Ugyanakkor az a vád sem igaz, hogy ezek az átlagember elől lennének elrejtve. Nagy részük ma már magyarul is olvasható, pl. az Ókeresztény Írók sorozatban vagy Apokrif Iratok sorozatban a Telosz Kiadótól. (Tipp: irány a könyvtár!) Aki ezeket elolvassa, maga is megítélheti, hogy miért nem tartotta őket kanonikusnak az Egyház.

Az előadás egészének tanulságai pedig ezek:

- Először megszülettek az újszövetségi iratok.
- A korai Egyház használta, elterjesztette.
- Felvették őket különféle listákra és vitatkoztak felőlük.
- Egységes szempontok szerint lezárták a kánont.

Kérdés: *Mikor lett teljessé a kánon?*

A rossz válasz az, hogy az egyházi zsinatokon. Hiszen akkor lett teljessé a kánon, amikor az utolsó kanonikus könyv (A jelenések könyve) megszületett. Az egyházi zsinatok csak lezárták azt a folyamatot, amiben az Egyház felismerte, hogy ezek a könyvek kanonikusak.

Felhasznált irodalom

- Adamik Tamás [szerk]: Az apostolok csodálatos cselekedetei, Telosz Kiadó, Budapest, 1996
- Adamik Tamás [szerk]: Apokalipszisek, Telosz Kiadó, Budapest, 1997
- Adamik Tamás [szerk]: Apokrif levelek, Telosz Kiadó, Budapest, 1999
- Adamik Tamás [szerk]: Csodás evangéliumok, Telosz Kiadó, Budapest, 1996
- Aebi, Ernst: Rövid bevezetés a Bibliába, Primo Evangéliumi Kiadó, Budapest, é.n.
- Bauer, Johannes B.: Az újszövetségi apokrifek, Márton Áron Kiadó, Budapest, 1994
- Benyik György: Az újszövetségi Szentírás keletkezés és kutatástörténete, II. kötet, JatePress, Szeged, 1996
- Elliott, J. K.: The Apocryphal New Testament, Oxford University Press, Oxford, 2006
- Gergely Jenő: A pápaság története, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1982
- Jézus rejtett szavai, Holnap Kiadó, Budapest, 1990
- Lane, Tony: A keresztyén gondolkodás rövid története, Harmat – Kálvin, Budapest, 2001
- Mennydörgés. A Nag Hammadi könyvtár gnosztikus kódexei, Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó, h.n, 2002
- Metzger, Bruce: The Canon of the New Testament, Oxford University Press, Oxford, 1997
- Porter, J. R.: Az elveszett Biblia, Magyar Könyvklub, Budapest, 2003
- Szalai András: Bibliaiskola, Golgota Keresztény Gyülekezet, Budapest, 2004
- Vanyó László [szerk]: Apokrifek, (Ókeresztény írók, 2. kötet), Szent István Társulat, Budapest, 1988
- Vanyó László [szerk]: Apostoli atyák (Ókeresztény írók, 3. kötet), Szent István Társulat, Budapest, 1988
- Vankó Zsuzsa – Reisinger János: Bevezetés a Biblia tanulmányozásához, Bibliaiskolák Közössége, Budapest, é.n. (1993)
- Varga Zsigmond J.: Újszövetségi bevezetés, Református Zsinati Iroda, Budapest, 2000